

Dr. BOROS GYÖRGY PÜSPÖK ÖNÉLETRAJZA.

„Születtem 1855-ben április 19-én Tordátfalván, Udvarhely-megyében.

Tanulásomat Tordátfalván Derzsi József iskolamester vezetése alatt kezdettem meg. Az öreg mester nagyon jó indulattal viseltetett irántam s már a második évben kezdett bízni, hogy menjek a sz.-keresztúri iskolába, ami meg is történt 1864. jan. havában, illetőleg a második félévben, midőn a II.-ik elemi osztályba vett fel Simén Domokos akkori igazgató. Az osztálytanító Nagy Gergely exactor, köztanító volt, aki kiváló passzióval büntetett. Az asztal alá ültetés is gyöngéd foglalkozás volt ahhoz képest, hogy a márciusi hideg napokban 4—5 gyermeket egymás mellé térdeltetett az ajtó közé, nem egyszer borsóra vagy törökbuszaszemre. Az utóbbiban — ha jól emlékszem — csak egyszer volt részem, mivel ehhez a tanítóhoz csak egy félévig volt szerencsém.

A III. elemi osztályban már jobb volt az élet. Gyöngyösi Ferenc volt a köztanító, aki a „Socrates“ tanításában nagyszerűen viselte magát. Annyira buzgólkodott, hogy némelyik nap három órát is tartott három csoportjával, melyekbe az egyformán tudókat osztotta. Ha a számtanban azután is ilyen szerencsés lettem volna, talán sohasem váltam volna meg ettől a tantárgytól. De bizony a gimnáziumi dolgok nagyon gyengén mentek, egy-két tárgyat kivéve, mivel nem igen volt, aki tanítson. Hálátlan volnék, ha meg nem emlékezném Marosi Gergelyről, Kozma Ferencről és várfalvi Pálffy Károlyról, akik valóban szorgalmas és kitünő tanárok voltak. Marosi a latint, Kozma a németet és Pálffy a számtant tanította. Mind a hárman humánus és modern műveltségű emberek voltak, akik a nevelésre is sokat adtak.

Egyebek mellett nagy hiányát éreztük a rajzitanításnak. Talán a III. gimnáziumi osztályba jártunk, midőn Szentiványi József V. oszt. tanulót, aki Sepsiszentgyörgyön a normában tanult volt rajzolni, megfogadtuk, hogy rajzolni tanítson. Ezzel ugyan nem sokra mentünk, mert alig két hónapig folyt.

A hiányokon segített a szorgalom és a nemes verseny, amelyet kifejtettünk. Az öt osztályt kitünő eredménnyel elvégezvén, a Mártonfy—Koncz-alapítványból 32 frt. jutalmat nyertem.

1870-ben jöttem Kolozsvárra, ahová Marosi Gergely és Pálffy Károly jóindulata kísért és főleg az utóbbi közbejárására megismerkedtem a Sikó Miklós festő családjával és először mint fia, Géza correpetitora, azután mint mindeniknek barátja, állandóan tart az ismeretség, összeköttetés. Az érettségit 1873-ban, júniusban tet-

tem le kitünő eredménnyel. Tanárain részéről kiváló jóindulatot tapasztaltam s főleg Kovácsi Antal, ez a minden tanuló atyja, mindig különösen kényeztetett engemet is sok más tanulóval együtt, aminek az én részemén az volt a főmagyarázata, hogy sokszor voltam beteg, mert Céckén, hol a Benczédi G. igazgató ajánlatára a Zathureczky-családnál István mellett egy nyarat (1871) töltöttem, tifuszt kaptam és azután több évig voltam gyenge.

1874-ben a teológiára léptem, de 1875 tavaszán magántanuló lettem, mint báró Kemény Árpád nevelője, kihez Kövesdre (Szilágy-megye) a Simén Domokos ajánlatára mentem és ott töltöttem másfél évet. Ennek a szünetnek egyik eredménye a most is tartó barátság és jó egészség. 1876. év őszén újból Kolozsvárra jöttem, a teológia harmadik évét végzendő. Ebből, illetőleg az 1876—77. tanévtől talán említést érdemel, hogy az ifjúság által fenntartott Önképző-Egylet és Olvasó-Egylet egyesítését hoztam javaslatba, ami elfogadtatván, az alapszabályok megállítottak és megalakult az „Ifjúsági Olvasó- és Önképző-Egylet“.

1877-ben Ferencz József püspök ajánlatára kijelöltettem a londoni Manchester New College-ba akadémitának, két versenytársammal szemben.

Londoni életem kellemes volt elejétől végig, mert az unitárius hívek szívélyesen fogadtak és teljes jóindulatukkal elhalmoztak. Londonban 1878-ban megkezdtem irodalmi működésemet azzal, hogy Kaáli Nagy Elek főgondnok és Simén Domokos haláláról nekrológot, illetőleg életrajzot írtam a londoni Inquirer-be. Ettől kezdve az Inquirer-nek tudósítója vagyok. Londonban az Islingtoni unitárius templomban és azonkívül más londoni és vidéki templomban több ízben prédikáltam. Egyik karácsonykor (1878) Dr. Martineau kiküldött legátusnak North-Wales-be Darbshire asszonyhoz Penduffryban. Itt ez az asszonyság jórészt a családjának épített egy kis kápolnát, melybe a kőbánya-vidék munkásai és a szomszédhelyésekből egynehány unitárius család járt imádkozni. A prédikálást mindenütt tisztességesen honorálták, minek az lett az eredménye, hogy 1879 júliusában egy kis megtakarított zsebpénzzel jöttem haza.

1879 augusztusában a Székelykeresztúr tartott zsinaton a Simén Domokos halálával megüresedett teológiai tanári szék betöltendő volt. Derzsi Károly tordai tanár és én jelöltettünk. Rendkívül heves küzdeleln folyt e választás előtt és alatt olyan, amelyről ma még nem lehet elfogulatlanul írni. Derzsi Károly kapott 61 szavazatot, én kaptam 43-at. Ezt követőleg ugyanaz a zsinat megválasztott Tordára a gimnáziumhoz tanárnak, de mielőtt elfoglaltam volna, Derzsi Károly kérte a felmentését a teológiai tanárság alól és az E. K. Tanács engemet felhívott, hogy foglaljam el, ami meg is történt még azon év szeptemberében. 1879-ben az említett zsinaton papnak felszenteltem és egyháztanácsosnak megválasztattam. 202—1879. sz. alatt megválasztattam házasságvédőnek az „Alpapi Törvénytörő“-be.

1880-ban a theológiai, u. n. Richmond-tanszékre beiktattam megfelelő ünnepélyességgel. Ezzel a forradalom előtt divatos tanári beiktatás újból kezdetét vette. 1882-ben egy félévig mint helyettes igazgató működtem és ugyanakkor tanítottam az angol nyelvet.

1882-ben főiskolai könyvtárnokká választattam, mely tisztelet viseltem 1889-ig, midőn az E. K. Tanácsba tanügyi jegyzővé választott a Főtanács. Tanügyi jegyző voltam 1892-ig, midőn a b. e. Kovácsi Antal helyébe közigazgatási jegyzőnek helyettesített és 19—1892 főt. sz. alatt megválasztott.

1886-ban és 1890-ben a székelykeresztúri iskolánál vizsgálóbiztos voltam, s mindkét ízben terjedelmes jelentést adtam az E. K. Tanácshoz.

1884-ben indítványoztam a Dávid Ferenc-Egylet megalakítását. 1887-ben az E. K. Tanácshoz indítványt tettem a Romániába való székely kivándorlás ügyében.

1895-ben indítványoztam, hogy az unitárius kiadványok kéressenek és adassanak be a főiskolai könyvtárba megőrzés végett, hogy az egyházi historikus annak idején hasznukat vehesse.

1883-ban a vargyasi és 1885-ben a bőöni zsinaton prédikáltam, az előbbin a papok, az utóbbin a templom felszentelésekor.

1880-ban indítványoztam és gyakorlatba indítottam a theológusokkal a főisko'la I.—IV. elemi és I.—IV. gymn. osztályaival a vasárnapi istentisztelet tartását, a mely azóta állandóan meg van a szüreti és húsvéti szünetek között, tehát a hideg időszakban, midőn a kisebb tanulók nem járhatnak a templomba.

1881 óta védnöke vagyok a theológusok Önképzőkör-ének, melyben a tagok csekély számára való tekintettel 1894—95 tanévben azt vettem gyakorlatba, hogy mindenki gyűlésre elmegyek és az újonnan megválasztott munkaprogram szerint, minden negyedik gyűlésen magam tartok felolvasást, ha arra valamelyik tanártársam nem vállalkozik.

Egyebeket mellőzve még csak azt említem meg, hogy az 1874—75 tanévben a húsvéti szünidőig, midőn nevelőnek mentem, tanítója voltam a III. elemi osztálynak. 1875—76-ban tanítottam a IV. gymn. osztálynak a német nyelvtant“.

(A fennebbi autobiografikus jegyzetek a tanárok életrajz-könyvébe vannak bevezetve. Az ezután következőket, folytatásul, a Keresztény Magvető szerkesztője kívánságára foglaltam össze.)

„Életem folyásának és munkásságomnak három fő iránya volt: a theológiai oktatás, az egyháztársadalmi szerveződés és a külfölddel való érintkezés.

Első és főtörekvésem volt, hogy a theológiai oktatás a középiskolaitól külön válva, tudományos irányt vegyen és önállósuljon. 1896-ban sikerült az első lépés. Megalakult a Theológiai Intézet, melynek dékánja voltam 1896—1910-ig. Nagy küzdelmek árán el-

értük, hogy az egy rendes tanár helyett először három, majd négy s végül öt végezte a teológiai oktatást, most már Theológiai Akadémia címen. Ez azt jelentette, hogy a kezemben levő tantárgyak először kettő, később három szaktanár között oszlottak meg. A teológiai ifjúsággal való személyes érintkezést és irányítást nemcsak szükségesnek tartottam, hanem élveztem is. Az ifjúság önképzőköri munkásságát mint védnök 30 éven át s legújabbban is már két éve irányítottam mindig szeretettel. Ennek az érintkezésnek köszönhettem, hogy tanítványaim, mint papok is, levelezés útján fenntartották velem az érintkezést.

A változott idők, a rohamosan tért hódító reális gondolkodás és a materializmus mérséklése és jó irányba terelése volt életemnek egyik főcélja. Ezért indítványoztam a Dávid Ferenc Egyletet, mint egyháztársadalmi, valláserkölcsi irányú szervezetet, amely munkába vonta nemcsak a tanult és művelt embereket, hanem a falú népét is. Az egylet 1884-ben megalakult s már 1887-ben megindítottuk havi lapját, az *Unitárius Közlöny*-t, melyet 1924-ig szerkesztettem. Az Egyletnek 1922-ig főtitkára s azóta ügyvezető-alelnöke vagyok s abban a meggyőződésben élek, hogy a hitéletre és az erkölcsi felfogás nemesítésére jótékony befolyást gyakorolunk nemcsak a felnőttek, hanem az ifjúság és a nők körében is. Az Egylet irodalmi kiadványaival gazdagítottuk a tudást és a helyes irányu gondolkodást.

Az egyház életével az én életem és munkásságom kezdet óta legszorosabb kapcsolatban állott. Mint az E. K. Tanács tagja, a közigazgatásban szüntelenül közreműködtem. 1889-től 1900-ig tanügyi, majd közigazgatási jegyzője és előadója voltam, 1900-tól mostanig főjegyzője, mialatt s főleg a háború után, mint püspök-helyettes az egyházközségek belélete vizsgálása és javítása volt egyik nehéz, de kedves feladatam. Egyet kivéve, mindenik egyházközséget meglátogattam és ismerem színről-színre.

Nagyrészen ismerem külföldi unitárius testvéreinket is. Angliában, már mint akadémiai hallgató, számos gyülekezetet meglátogattam s ezután többszöri kiküldetésem alkalmával olyan belső viszonyba jutottam vezető embereinkkel, mintha nem is választana el a nagy kontinens és a csatorna.

Amerikában háromszor voltam képviselője egyházunknak: 1900-ban, 1921-ben és 1925-ben. Az amerikaiak pezsgő vére, gyors és bátor elhatározása az európaiat nemcsak fölébreszti, hanem gyakran föl is rázza letargikus lassuságából. Ha valaki az angol hidegvér és az amerikai hevesség szerencsés keverékét elsajátíthatja, bizonyos hasznos szolgálatot tehet európai hazájában. 1900-ban Bostonban résztvettem abban a tanácskozásban, amelynek eredménye lett a vallásos világkongresszusok hosszú sorozata, el egészen a mult évi prágai nagyszabású gyűlésig. A bostoni gyűléseken megismerkedtem Japán és India nagyszerű képviselőivel. Ugyanakkor beutaztam az amerikai kontinens tekintélyes részét, előadásokat tartottam a Meadville-i teológiai akadémián, a cambridgei

Harvard-egyetemen, amely a hittudományi doktorsággal tüntetett ki. Talán nem érdektelen megemlítenem, hogy az egyetemi ünnepek alatt a mi kedves barátunk, Cornish úr, az Amerikai Unitárius Társulat mai elnöke, volt állandó kalauzum. Unitárius gyülekezeteinkben számos egyházi beszédet s a gyűléseken üdvözlő beszédet tartottam, egyházunk javára némi anyagi sikerrel is.

Társadalmi tevékenységet szívesen folytattam. A D. F. Egyetben évről-évre rendeztük az előadásokat, estélyeket, koncerteket Kolozsvárt és hasonlókat a vidéken is, hol szintén gyakran voltam felolvasó. Ugy tetszett, hogy ez az egyleti mozgalom nemcsak az unitáriusok között, hanem a többi keresztény egyházak körében is élénk érdeklődést és hatást ébresztett.

Kolozsvár város képviselőtestületének 25 évig tagja voltam s résztvettem mindenben, ami a haladás és a közrend szolgálatában állott. Az EMKE és EKE magasztos feladataiért minden tehetségből készenlétben állottam. Külföldi ismeretségemnek városunk és országrészünk jó híre, azt gondolom, némi hasznát vette.

Irodalmi munkásságom már külföldi tanulásom idejében megkezdődött s külföldi unitárius lapjaink és folyóiratainkban megjelent egyházat és vallást ismertető közleményeim sok tekintetben forrásul szolgáltak, s talán nem tetszik dicsekvésnek, ha megemlítem, hogy a Dávid Ferenc életéről kiadott kisebb-nagyobb könyvek írói rám támaszkodtak. Az Ellenzék napilapnak megindulásától kezdve hosszú éveken át dolgozótársa voltam, de legfőbb örömöm és élvezetem az *Unitárius Közlöny*-ben telt, mert tapasztaltam, hogy híveink szívesen és haszonnal olvassák. A *Keresztény Magvető*-t mindig unitárius akadémiánknak tekintettem s azt hiszem, hogy a XIX. száz második feléről mindig ebből a forrásból fognak meríteni, akik az unitárius hitfölfogással meg akarnak ismerkedni. Ebben a folyóiratban sokkal több dolgozatom jelenhetett volna meg s hogy nem úgy történt, talán nem egészen rajtam mult. Önállóan megjelent dolgozataim felsorolásával ezúttal nem foglalkozom, mert remélem, hogy ez a sorozat, ha Isten éltet, még folytatódni fog. Egész életemben legszívesebben foglalkoztam a nagy jellemekkel. Legszívesebben írtam és írok róluk.

Családi életemről szívesen szólnék, mert boldog és áldott volt jó feleségem, három leányom és drága unokáim körében. Ha szembe kellett nézmem az étellel, mindig ebből a kis körből indultam ki, s mindig ide tértem vissza, mert itt mindig jó kedvre derült a hangulatom“.

Nyugtázás.

A Keresztény Magvető-re az utolsó nyugtázás óta történt előfizetések :

Dr. Erdődi Endre (1927—28) 400, Sepsiszentkirály (1928) 200, Varga Andor (1928) 200, Sepsiszentgyörgy (1928) 200, Czupor Ferenc (1923—24) 160, Ürmösi Jenő Cfr felügyelő (1928) 200, Sándor Gergely Dészfalva (1925—27) 255, Sepsiszentkirály (1925—27) 500, Karácsonyfalva (1925—28) 550, Bolgár Sándor (1927—28) 400, 51 lelkésztől az 1928. év I. negyedére 2550, Dr. Borsai Áron (1927—28) 400,

A hátralékosokat ismételten felkérem, szíveskedjenek hátralékaikat sürgősen megfizetni, mivel a folyóiratot csak úgy tudjuk fenntartani.

Hadházy Sándor,
pénztárnok.

Az Unitárius Irodalmi Társaság (Cluj-Kolozsvár, Unitárius Kollégium).

CÉLJA: az unitárius irodalomnak és történelemnek s általában a tudománynak unitárius szellemben való művelése, az unitárius hívek közművelődésének előmozdítása.

TAGJAI: tiszteleti, levelező, alapító és rendes tagok. A tiszteleti és levelező tagokat a Társaság választja.

Alapító tag lehet, ki egyszersmindenkorra 500 lej tagsági díjat befizet.

Rendes tag lehet, ki évente 100 lej tagsági díjat befizet.

A belépést legcélszerűbb postai levelező-lapon, vagy az unitárius lelkészek útján jelenteni az elnökségnek.

ESZKÖZEI: A társaság vándorgyűléseket tart; kiadja a **Keresztény Magvető** c. 2 havi folyóiratot, valamint **Az Unitárius Irodalmi Társaság Szakkönyvtárát** és az **Unitárius Könyvtárt**; eredeti és fordított tudományos műveket bocsát közre; segítyez az unitárius közművelődést előmozdító minden tudományos, szépirodalmi és művészi törekvést.

CÍME: Unitárius Irodalmi Társaság, Cluj—Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Dr. Ferenczy Géza,

egyházi főgondnok,
igazgató.

Ferencz József

unitárius püspök,
elnök.

Dr. Boros György,

unitárius püspök,
alelnök.

Dr. Gál Kelemen,

főgimn. tanár,
alelnök.

Vári Albert,

főgimn. tanár,
alelnök.

Dr. Borbély István

kollégiumi igazgatótanár,
főtitkár.

S. Nagy László,

titkár.

Hadházy Sándor,

egyházi pénztárnok,
pénztárnok.

Kovács Kálmán,

püspöki titkár,
ellenőr.